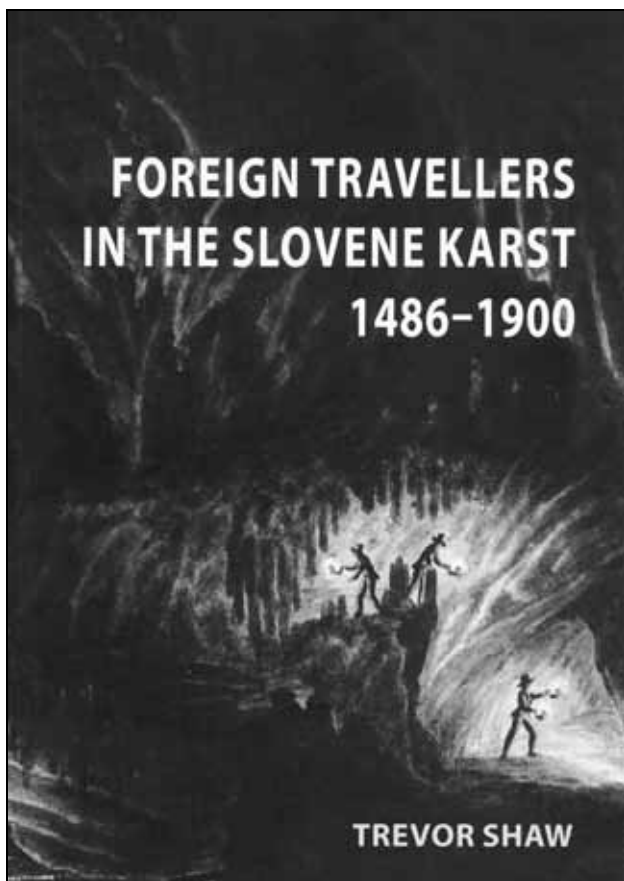

Trevor R. Shaw: FOREIGN TRAVELLERS IN THE SLOVENE KARST 1486–1900. Ljubljana, Založba ZRC, 2008, 338 str.

Knjiga je rezultat avtorjevega raziskovanja obiskov tujih popotnikov na slovenskem krasu in je razširjena ter dopolnjena verzija predhodne knjige, ki je obravnavala enako tematiko, vendar s pričetkom v letu 1537. Knjiga, ki je nastala osem let po prvi, opisuje 138 obiskov 128 različnih popotnikov na območje slovenskega krasa. Knjiga je razdeljena na tri glavna poglavja, vsebuje 225 grafičnih prilog, ki ponazarjajo portrete popotnikov in njihove podpise, razglednice, fotografije in skice jam ter drugih posebnosti slovenskega krasa, veliko prilog so ponatisi rokopisov in zapisov s potovanj idr.

V prvem poglavju so opisane značilnosti potovanja skozi slovenske dežele v obravnavanem obdobju (15. do 19. stoletje). V tem okviru avtor predstavi pogostost potovanj na območje slovenskega krasa v posameznih obdobjih, razloži, kako so tuji popotniki prišli do informacij o slovenskem krasu, predstavi ključne prometne poti in ceste ter nevarnosti, ki so pretile popotnikom na potovanjih skozi slovenske dežele, govori o nastanitvenih zmožnostih ter posebnostih v sporazumevanju, saj so domačini poleg slovenščine deloma razumeli vsaj nemški ali italijanski jezik. V tem poglavju avtor na

kratko opiše še prehod od individualne k organizirani obliki ogleda jam ter o obnašanju obiskovalcev v jamah, ki so največkrat na kapnikih ali stenah zapustili podpise z letnico svojega obiska.

V drugem poglavju so opisane jame in druge kraške oblike, ki so jih obiskali tuji popotniki ter opisali v svojih zapisih. Avtorjevi opisi niso znanstveni, temveč so napisani na osnovi zapisov in opisov popotnikov. Z izjemo Cerknškega jezera in Rakovega Škocjana, ki sta površinska kraška fenomena, so ostale oblike jame (14). Podrobneje je opisana Postojnska jama, ki je bila najbolj obiskana, zato obstaja o njej veliko podatkov, denimo tudi o ceni vstopnic, razsvetljavi, načinu ogleda jame z vlakom idr. Črna in Otoška jama, kot del sistema Postojnske jame, sta opisani posebej.

V tretjem poglavju, ki je najdaljše, avtor kronološko posebej opisuje 128 popotnikov, predstavljeni in razloženi so njihovi zapiski s potovanj ter opisi slovenskega krasa. Prvo opisano potovanje je bilo opravljeno že v 15., drugo v 16., tretje v 17. stoletju, v 18. stoletju je zabeleženih in opisanih 12 potovanj, v 19. stoletju pa kar 113. Najstarejši je dokument Paola Santonina, ki je na svojih potovanjih v letih 1486 in 1487 obiskal tudi slovenski kras, kar je moč razbrati iz njegovih zapiskov v vatikanski knjižnici. Iz leta 1537 je Leonbergerjeva pesem, ki opisuje Cerknško jezero, čeprav ni potrjeno, ali je avtor dejansko videl omenjeni kraški fenomen. Med na novo opisanimi potovanji, ki jih prejšnja knjiga ne zajema, so posebej pomembni Kohl v letu 1850, čigar obsežna besedila opisujejo težave s komercialnim prevozom čez Kras in problematiko krčenja gozdov na tem območju; Motschulsky v letu 1851, ki je preučeval kras Kamniško-Savinjskih Alp; in etimolog Gustav Joseph, ki je poimenoval 41 jam, ki jih je obiskal v obdobju 1853–1881 in so bile do tedaj sicer manj poznane. Med pomembnejšimi je tudi Anton Lang, ki je kot gost princa Huga Windisch-Grätz na dvorcu Hasberg pri Planini v letu 1900 obiskal predele Zelških jam v Rakovem Škocjanu, ki jih je princ uredil dostopne za obiskovalce.

V prilogi knjige so v slovarju razložena različna poimenovanja istih toponimov, ki so jih v svojih opisih uporabili tuji popotniki. V drugi prilogi so pojasnjene dolžinske mere, uporabljene v opisih tujih popotnikov. Dodanih je pet preglednic, prva prikazuje uporabo glavnih poti skozi slovenske dežele v posameznih stoletjih, druga mesta nočitve tujih popotnikov, tretja nastanitvene možnosti v Postojni v obdobju 1807–1900, četrta ponazarja pogostost obiskov posameznih jam in drugih kraških pojavov, peta je seznam obiskov različnih jam Gustava Josepha v obdobju 1864–1871.

Knjiga preko pričevanj tujih popotnikov skozi različna obdobja osvetljuje prepoznavnost slovenskega krasa v preteklosti ter na takšen način k bogati tradiciji raziskovanja slovenskega krasa dodaja tudi zgodovinski pogled tujcev, ki so se na svoji poti namenoma ali zgolj slučajno ustavili ter si ogledali kakšno od njegovih

znamenitosti. Knjiga je napisana z znanstveno natančnostjo, avtor je poiskal in obdelal zavidljivo mnogo virov (623). Kljub dolžini, knjiga namreč obsega 338 strani, ostaja prijetna za branje. Na koncu je 6 strani dolg slovenski povzetek.

Gregor Kovačič

Vincenc Rajšp (ur.): KNAFLJEVA USTANOVA NA DUNAJU 1676–2006. Zbirka Srednjeevropska znanstvena knjižnica / Mitteleuropäische wissenschaftliche Bibliothek, 1. Dunaj / Wien – Ljubljana, Slovenski znanstveni inštitut / Slowenisches Wissenschaftsinstitut – ZRC SAZU, 2007, 249 str.

Ob 330-letnici ustanovitve Knafljeve ustanove in 335-letnici smrti njenega ustanovitelja, duhovnika in mecena Luke Knaflja (1621–1671), je Slovenski znanstveni inštitut na Dunaju organiziral *Prvi znanstveni simpozij o Knafljevi ustanovi* (Ljubljana, 29. in 30. junija 2006). V pričujočem zborniku so objavljeni znanstveni prispevki, ki so bili v obliki referatov predstavljeni na simpoziju o nedvomno najbolj znameniti štipendijski ustanovi, ki je bila namenjena kranjskim študentom na dunajski univerzi. Knafljeva ustanova je ena izmed številnih ustanov, ki so jih ustanovili slovenski rojaki za študente, vendar ena redkih, ki je prestala skozi stoletja vse nevarnosti ali propada (*Vincenc Rajšp*). Naj na tem mestu spomnimo, da je Knaflja in njegovo ustanovo v širši slovenski zavesti utrdila eminentna študija Petra Vodopivca, *Luka Knaflj in štipendisti njegove ustanove* (Ljubljana 1971). Organizator je k simpoziju pritegnil strokovnjake, ki so se ukvarjali z zgodovino Knafljeve ustanove in njenih štipendistov, kot tudi tiste, ki so bili dejavni pri njenem oživljanju, osmišljanju, pravnem urejanju in obnovi hiše Knafljeve ustanove po letu 1961, ko se je izvršil prenos upravljanja le-te (na osnovi saintgermainске pogodbe) z dunajske na ljubljansko univerzo.

Predstavljeni prispevki vsebinsko zajemajo celotno dobo delovanja Knafljeve štipendijske ustanove na Dunaju (Peter Vodopivec, *Knafljeva ustanova – v luči zgodovine in sedanjosti*; Ivan Tomažič, *Knaflj – svetel zgled za nas vse*; Jože Ciperle, *Arhivi Knafljeve ustanove*; Alojz Cindrič, *Socialno-gmotne razmere študentov s Kranjske na dunajski univerzi 1848–1918*) ter še posebej osvetljujejo ustanovo v okviru slovenske kulturne dediščine (Damjan Prelovšek, *Slovenska kulturna dediščina – mrtvo izročilo ali živa nacionalna obveznost?*; Jože Kušar, *Prenova Knafljeve hiše na Dunaju* /2003/), njeno primerjavo z drugimi sočasnimi ustanovami (Ernst Bruckmüller, *Knafljeva in druge ustanove v Nižji Avstriji, na Dunaju in na dunajski univerzi v poznem 19. in zgodnjem 20. stoletju*) in prizadevanja za njeno

smotno upravljanje (Dušan Nečak, *Prizadevanja za sodobno koriščenje Knafljeve ustanove po letu 1961*; Feliks Bister, *Knafljeva 1984–1993: doba oživljanja ustanove*; Anton Levstek, *Knafljeva ustanova po 1993 – dosežki in perspektive*). Glede na 'sporno' odločitev rektorata Univerze v Ljubljani, da Knafljevo hišo na Dunaju sredi devetdesetih let preda v upravo Mohorjevi družbi v Celovcu, hkrati pa pristane na spremembo njenega statusa v "avstrijsko privatno ustanovo" (kar je v nasprotju z izvirnim statusom Knafljeve ustanove, ki določa, da z njenim premoženjem in hišo na Dunaju upravljajo izključno univerzitetne oblasti), sta še posebej aktualna dva prispevka: prvi obravnava pravna vprašanja v zvezi s Knafljevo ustanovo z vidika slovenskega, avstrijskega in evropskega prava (Verica Trstenjak, *Knafljeva ustanova z vidika slovenskega in avstrijskega prava ustanov in prava EU*); drugi pa obravnava pravni vidik prenosa premoženja slovenske Knafljeve ustanove na avstrijsko Knafljevo privatno ustanovo, na novo ustanovljeno leta 1995 (Eugen Wiederkehr, *Strokovno mnenje o Knafljevih ustanovah – o univerzitetni in privatni z avstrijskega pravnega vidika*).

Čeprav so mnenja in stališča posameznih avtorjev, še posebej glede spornega prenosa premoženja Knafljeve ustanove (z univerzitetnega na privatno), deljena, pa ne gre prezreti enotne ugotovitve udeležencev simpozija:

